

Karolinska institutet
Rektor

Caroline Cruz
BESLUT

2006-05-12
Reg.nr 31-3254-05

Examination av verksamhetsförlagd utbildning

Anmälan

N N har anmält Karolinska institutet (KI) för dess agerande under hennes praktik på sjuksköterskeprogrammet. Hon har anfört i huvudsak följande. Under våren 2005 upplevde hon sig vid flera tillfällen utsatt och annorlunda behandlad p.g.a. av sin etniska tillhörighet. Under sin andra praktikperiod vårterminen 2005 vid Norrtälje sjukhus uttryckte hennes handledare inget negativt om hennes kompetens. Sedan blev hon dock underkänd av en lärare på praktikperioden med hänvisning till att hon hade språksvårigheter. Läraren hade inte tagit del av hennes prestationer under praktikperioden och handledarna delade inte lärarens bedömning. Hon fick ingen anmärkning om språksvårigheter under den första praktikperioden och har klarat av de flesta tentamina. Hon har dessutom behandlats annorlunda då hon inte fick det bedömningsunderlag som ligger till grund för betyget, vilket andra studenter fick. Hennes lärare tog hand om det direkt från handledarna på praktikplatsen. Hon är den enda som vid båda praktiktillfällena har blivit placerad i Norrtälje trots att hon bor i Stockholm och påtalat att hon hellre ville praktisera nära sitt hem. Hon har även anmält KI till Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO). Dessutom har hon varit i kontakt med Byrån för lika rättigheter. KI har trots alla dessa påtryckningar inte gjort något för att reda ut situationen. Hon önskar därför att Högskoleverket hjälper henne att reda ut KI:s agerande och hoppas att hon genom att driva detta ärende kan medverka till att åstadkomma en förändring så att liknande situationer kan undvikas i framtiden.

Utredning

KI:s yttrande

På Högskoleverkets anmodan har KI yttrat sig över N Ns anmälan och bifogat bl.a. en lista över examinatore för sjuksköterskeprogrammets kurser vårterminen 2005, aktuell utbildningsplan för sjuksköterskeprogrammet och kursplan för kursen somatisk omvårdnad – klinisk utbildning, 5 poäng. Dessutom har KI bifogat ett dokument som i yttrandet benämns Beskrivning av den verksamhetsförlagda utbildningen för sjuksköterskeprogrammet, bedömningsformulär för den verksamhetsförlagda utbildningen och en manual för bedömningsformuläret samt KI:s yttrande till Byrån för lika rättigheter.

I KI:s yttrande till Högskoleverket anges bl.a. följande. Verksamhetsförlagd utbildning inom sjuksköterskeprogrammet sker oftast på sjukhus i samverkan med Stockholms läns landsting. Studenterna är utplacerade på olika sjukhuskliniker för att göra sin praktik. På kliniken finns en eller flera handledare som stöd för studenten. Handledarna är legitimerade sjuksköterskor som oftast är anställda av landstinget och inte av KI. Det är dock KI som ansvarar för studentens utbildning och examination.

Examinator

Examinator utses av programnämnden för sjuksköterskeprogrammet. Utsedd examinator för hela kursen somatisk omvårdnad – klinisk utbildning var Dr Ethel Ramfelt.

Rutiner vid examination av momentet Klinisk utbildning – Somatisk omvårdnad

En administratör på sjuksköterskeprogrammet fördelar de verksamhetsförlagda utbildningsplatserna. Principen är att ordna så många platser som möjligt så nära utbildningsorten som möjligt. Under den verksamhetsförlagda utbildningen går studenten parallellt med en legitimerad sjuksköterska som fungerar som handledare. Vid halvtid av det verksamhetsförlagda momentet genomförs en mittbedömning då student, handledare och KI-anställd adjunkt samtalar utifrån gällande bedömningsformulär. Handledaren har inför mötet skattat studentens kunskaper enligt formuläret och för gällande utbildningsnivå. Även studenten skall ha gjort en självskattning och fyllt i formuläret. Bedömningsformulären diskuteras punkt för punkt. Mittbedömningen genomförs bl.a. för att studenten skall ha möjlighet att kompensera eventuella brister under den fortsatta placeringen. I samband med avslutning av den verksamhetsförlagda placeringen görs en slutbedömning utifrån bedömningsformuläret. I slutbedömningen diskuteras utvecklingen från mittbedömningen samt studentens slutresultat. Bedömningen ligger till grund för studentens betyg på den verksamhetsförlagda utbildningen. Såväl student, handledare som lärare/adjunkt har tillgång till och skall utgå ifrån den manual som finns för bedömningsformuläret. Student som underkänts på momentet har möjlighet att genomföra det ytterligare en gång. Därefter kan studenten begära dispens för en tredje placering.

Diskriminering

Angående eventuellt etnisk diskriminering hänvisas till KI:s yttrande till Byrån för lika rättigheter och till att Ombudsmannen mot etnisk diskriminering utreder frågan.

N Ns kommentarer

N N har fått möjlighet att lämna synpunkter på KI:s yttrande och anfört bl.a. följande.

Gällande bedömningen av hennes praktik har KI inte följt sina egna instruktioner för hur bedömningen skall gå till. Hennes insatser under de två praktikperioderna har bedömts på två olika sätt. Den sist gjorda praktikperioden borde hon ha blivit

BESLUT

2006-05-12

Reg.nr 31-3254-05

Sid 3

godkänd på enligt bedömningsunderlagen. Till skillnad mot övriga studenter fick hon dokumenten som gäller bedömningen av hennes praktik först efter det att hon otaliga gånger begärt att få dokumenten. Hon sökte en praktikplats närmare sitt hem och motiverade varför. KI avslag hennes ansökan utan någon motivering.

N N har bl.a. bifogat sin ansökan till KI om praktikplacering och begäran om omprövning av KI:s avslag samt bedömningsunderlagen för hennes verksamhetsförlagda utbildning termin två och tre.

Förnyad remiss

KI har anmodats att bl.a. kommentera N Ns uppgifter om att hon inte fick ta del av de dokument som gäller bedömningen av hennes praktik och att hon inte fick någon motivering till avslaget på ansökan om individuell praktikplacering. Eftersom det under ärendet gång framstått som oklart vem som var examinator på den verksamhetsförlagda utbildningen önskade Högskoleverket svar på denna fråga.

Vidare har KI anmodats att redogöra för handläggningen av N Ns verksamhetsförlagda utbildning.

KI:s kompletterande uppgifter

KI har kommit in med svar på verkets remiss och i huvudsak anfört följande.

Examinator

Kursen "somatisk omvårdnad – klinisk utbildning, 5 poäng" består av de två momenten "somatisk omvårdnad, 2 poäng" och "klinisk utbildning – somatisk omvårdnad, 3 poäng". Utsedd examinator för hela kursen var enligt tidigare inskickad förteckning Dr Ethel Ramfelt. Ansvaret för momentet "klinisk utbildning – somatisk omvårdnad, 3 poäng" hade delegerats till den ansvariga läraren, som genomförde mittbedömnings- och slutbedömningsamtal tillsammans med handledarna. Studenten var också närvarande. Läraren sammanställde studieunderlagen och informerade utsedd examinator som satte betyg på hela kursen. Den ansvariga läraren var alltså inte utsedd till examinator. Detta förfarande kommer med det snaraste bli föremål för översyn.

Bedömning av verksamhetsförlagd utbildning

Den verksamhetsförlagda utbildningen examinerades i enlighet med de riktlinjer som fastställts på sjuksköterskeprogrammet i den mån det var möjligt. N N fick på eget initiativ genomföra den verksamhetsförlagda utbildningen komprimerat. Antalet studietimmar var fördelade under färre antal veckor. Detta innebar att mittbedömningen den 20 maj 2005 kom mycket nära slutbedömningen den 26 maj 2005. Normalt bör det vara cirka tre veckor mellan bedömningarna. Inför mittbedömnings- och slutbedömningsamtalen skall studenten ha gjort en självskattning, vilket N N inte hade gjort. Hon gavs då tillfälle att fylla i bedömningsformuläret på plats, men hon vägrade. Båda samtalen genomfördes dock. Det N N uppgett – att hon inte fick bedömningsunderlagen med sig – stämmer, men det fick ingen annan student heller, eftersom formulären är

BESLUT

2006-05-12

Reg.nr 31-3254-05

Sid 4

arbetsmaterial för läraren. KI beklagar dock att N N inte fått handlingen utlämnad vid senare förfrågan. Detta berodde på att ändrade rutiner inom sjuksköterskeutbildningens administration lett till ett missförstånd, vilket innebar att man felaktigt antog att handlingen inte var allmän. I framtiden kommer bedömningsformulär att arkiveras och lämnas ut vid förfrågan.

Avslag på individanpassad praktikplacering

N N är antagen till sjuksköterskeutbildningen i Norrtälje. Studieorten är alltså Norrtälje, också avseende den verksamhetsförlagda utbildningen. KI försöker i möjligaste mån ordna praktikplatser så nära studieorten som möjligt. Generellt är det brist på praktikplaceringar inom sjuksköterskeutbildningen och därför går det inte alltid att ta hänsyn till eventuella önskemål från enskilda studenter. Det är alltså ingen självklar rättighet att få ändrad studieort vid praktikplaceringen. Det finns ingen annan orsak dokumenterad angående avslaget för ansökan om individanpassad praktikplacering.

N N har fått KI:s yttrande för kännedom.

Högskoleverkets bedömning

Inledningsvis måste noteras att beslut om betyg inte får överklagas, vilket framgår av 12 kap. högskoleförordningen (1993:100). Därmed får inte Högskoleverket eller någon annan myndighet överpröva examinatorns beslut och ha synpunkter på de bedömningar som görs av studentens prestationer. Verket kan däremot ha synpunkter på den formella hanteringen av examinationen. Frågan om diskriminering tas inte upp eftersom den hanteras av Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, som är ordinarie tillsynsmyndighet för sådana frågor.

Högskoleverket har således enbart att bedöma om KI vid sin handläggning av ärendet har följt gällande bestämmelser, beaktat kravet på rättssäkerhet och i övrigt förfarit på ett lämpligt sätt.

Bedömningen av N Ns prestationer på den aktuella kursen

Enligt 6 kap. 6–9 §§ högskoleförordningen skall det för ett utbildningsprogram finnas en utbildningsplan och för varje kurs en kursplan. I bestämmelserna anges vad utbildnings- och kursplanerna skall innehålla. I kursplanen skall anges bl.a. formerna för att bedöma studenternas prestationer, de betygsgrader som skall användas samt de övriga föreskrifter som behövs.

Av 6 kap. 10 § högskoleförordningen framgår att betyg skall sättas på en genomgången kurs, om inte annat är föreskrivet i kursplanen. Betyget skall bestämmas av en av högskolan särskilt utsedd lärare (examinator).

N N har anmärkt på bedömningen av hennes prestationer under den verksamhetsförlagda utbildningen på kursen somatisk omvårdnad – klinisk utbildning, 5 poäng. KI har i sitt yttrande till Högskoleverket redogjort för de riktlinjer som ligger till grund för handledarnas bedömning under den

verksamhetsförlagda utbildningen och anført att examinationsförfarandet kommer att bli föremål för översyn, eftersom den ansvariga läraren inte var utsedd till examinator.

Kursplanen för den aktuella kursen hade följande lydelse när N N deltog i kursen våren 2005.

Bedömning och examination skall fungera som stöd för studenten i inlärningsprocessen och som kvalitetskontroll av studenternas prestationer. Examinationsformer inom en kurs bör variera för att kunna bedöma graden av måluppfyllelse. Examination av undervisning och litteratur görs på del av kurs eller hel kurs.

Examination av såväl teoretiska som kliniska studier sker fortlöpande såväl individuellt som i grupp och kan ske i form av skriftlig och muntlig redovisning. Denna kurs examineras genom individuella skriftliga examinationsuppgifter och praktiska prov.

Vidare anges i kursplanen att den kliniska utbildningen är obligatorisk och att handledning ingår.

Högskoleverket har via KI:s webbplats tagit del av den nu gällande (vårterminen 2006) kursplanen för den aktuella kursen. Kursplanen reviderades 2005-12-14 avseende bl.a. examinationen. Under rubriken Examination anges bl.a. följande.

Under verksamhetsförlagd utbildning sker en fortlöpande bedömning av studenternas prestationer. Halvtids- och slutbedömning ska genomföras. Yrkeshandledare ger underlag för bedömning enligt bedömningsformulär. Vid risk för underkännande av student ska en skriftlig plan upprättas senast vid halvtidsbedömningen av ansvarig lärare tillsammans med yrkeshandledare. Studenten ska ha uppfyllt kraven för de moment som ingår för att erhålla godkänt från kursen som helhet. Betyg sätts av examinator. Underkänd verksamhetsförlagd utbildning får genomgå ytterligare en gång.

Den nya kursplanen visar bristerna i den gamla kursplanen. Numera tydliggör kursplanen hur bedömningen av studenternas prestationer på den verksamhetsförlagda utbildningen skall gå till. Av utredningen framgår också brister i den formella handläggningen, nämligen att den ansvariga läraren inte var utsedd till examinator och att mittbedömningen kom mycket nära slutbedömningen. I övrigt finner Högskoleverket inte skäl att anmärka mot hur KI har hanterat bedömningen av N Ns prestationer på den verksamhetsförlagda utbildningen. Verket utgår från att KI genomför den översyn av examinationsförfarandet som lärosätet utlovat.

Motivering av beslut

N N har vänt sig mot att avslaget på hennes ansökan om placering i Stockholm inte motiverades.

BESLUT

2006-05-12

Reg.nr 31-3254-05

Sid 6

Högskoleverket konstaterar att det av utredningen framgår att N N hade sökt och blivit antagen till sjuksköterskeprogrammet med Norrtälje som studieort. Vidare framgår att N N inför termin tre – på ett förtryckt formulär – ansökte om en individanpassad praktikplacering och att KI, på ansökningsformuläret, har kryssat för rutan vari anges ”Beviljas ej”. Samma besked har antecknats på formuläret när KI prövade ärendet på nytt. N N hade till sin begäran om omprövning fogat ett läkarintyg.

KI har inte lämnat någon direkt förklaring till varför KI:s avslagsbeslut inte motiverades. Högskoleverket vill därför hänvisa till bestämmelserna i 20 § förvaltningslagen (1986:223) om myndigheternas motiveringsskyldighet.

Av paragrafen framgår att ett beslut varigenom en myndighet avgör ett ärende skall innehålla de skäl som har bestämt utgången, om ärendet avser myndighetsutövning mot någon enskild. Från motiveringsskyldighet finns vissa i paragrafen uppräknade undantag. Skälen kan utelämnas helt eller delvis bl.a. om beslutet rör tjänstetillsättning, antagning för frivillig utbildning, betygssättning, tilldelning av forskningsbidrag eller något jämförbart. Har skälen utelämnats bör myndigheten på begäran av den som är part om möjligt upplysa denne om skälen i efterhand.

Huvudregeln är således att myndigheter skall motivera sina beslut. På så sätt skapas garantier för att myndigheterna gör en omsorgsfull, saklig och objektiv prövning. Den enskilde får också möjlighet att kontrollera att besluten grundar sig på enbart sakliga överväganden.

Placering av verksamhetsförlagd utbildning får anses innefatta myndighetsutövning i förvaltningslagens mening. Enligt Högskoleverkets bedömning är inte något av de uppräknade skälen för att göra undantag från huvudregeln tillämpliga på avslagsbeslut om placering av verksamhetsförlagd utbildning. KI borde således av ha angett de skäl som beslutet grundades på.

Utlämnande av allmänna handlingar

KI har beklagat att N N först inte fick bedömningsunderlagen. KI har också angett att underlagen i framtiden kommer att arkiveras och lämnas ut vid förfrågan.

Grundläggande regler om allmänna handlingars offentlighet finns i 2 kap. tryckfrihetsförordningen (TF). Kapitlet reglerar även frågan om utlämnande av allmänna handlingar. En allmän handling som får lämnas ut – som alltså inte omfattas av någon sekretessbestämmelse – skall på begäran genast eller så snart det är möjligt på stället utan avgift tillhandahållas den som önskar ta del av handlingen. Av 15 kap. 6 § andra stycket sekretesslagen (1980:100) framgår bl.a. att om en framställning inte kan tillmötesgå fullt ut, skall den som begär att få ut handlingen underrättas om detta. Den sökande skall också underrättas om att han eller hon kan begära att frågan hänskjuts till myndigheten och att ett formligt beslut av myndigheten krävs för att ett avgörande skall kunna överklagas.

BESLUT

2006-05-12

Reg.nr 31-3254-05

Sid 7

Rätten att få ett sådant formellt beslut tillkommer sökanden oavsett grunden för avslaget.

Utöver reglerna i tryckfrihetsförordningen om utlämnande av allmänna handlingar finns i 16 § i förvaltningslagen en bestämmelse om partsinsyn. En sökande, klagande eller annan part har rätt att ta del av det som har tillförts ärendet, om detta avser myndighetsutövning mot någon enskild. Rätten att ta del av uppgifter gäller med de begränsningar som följer av 14 kap. 5 § sekretesslagen. Reglerna om partsinsyn omfattar även handlingar som inte nått det stadium i handläggningen då de blir att anse som allmänna handlingar. De omfattar även utredningsmaterial. Det finns i detta fall inte något krav på att framställningen skall behandlas genast eller någon möjlighet till ett formellt avslagsbeslut. Vilket regelsystem som skall tillämpas får avgöras utifrån den framställning som den enskilde har gjort. Vid oklarheter skall myndigheten söka utröna vad som avses. Om det inte går att utreda får en begäran anses innefatta ett önskemål om att få ta del av allmän handling (Se Justitieombudsmannens beslut 2005-02-28, dnr 2015-2004).

KI:s handläggning har i detta avseende varit bristfällig. KI kan därför inte undgå kritik för att N Ns begäran om att få bedömningsunderlagen inte handlagts i enlighet med gällande bestämmelser.

Med dessa delvis kritiska uttalanden avslutas ärendet.

Beslut i detta ärende har fattats av tf. avdelningschefen Christian Sjöstrand i närvaro av verksjuristen Teresa Edelman efter föredragning av verksjuristen Caroline Cruz.

Christian Sjöstrand

Caroline Cruz

Kopia till:

N N

DO